

MAANÕUKOGU

Protokoll nr. 32.

Koosolek 28. augustil 1917 kubermangu lossi Valges saalis, Tallinnas, Toompeal.

Koosolekust võtavad osa 27 nõunikku: Ar. Vallner, N. Kõstner, Aug. Kohver, Joh. Kurvits, Joh. Kukk, Juh. Januson, J. Temant, H. Põhl, Masik, Hans Roos, T. Kuusik, J. Lasn, J. Vilms, K. Ast, A. Veiler, Anna Leetsmann, Piip, Jul. Seljamaa, K. Päts, J. Jaakson, H. Reiman, H. Riberg, J. Raamot, K. Saral, H. Kask, J. Reintam, A. Birk.

Koosolekut juhatab A. Vallner.

Protokolli kirjutab H. Kask.

Päevakord:

1. Maavalitsuse tervishoiu osakonna ettepanek Maanõukogule kinnitada raha nõutamist keskvalitsuselt võitlemiseks külgehakkavate haigustega.

2. Vallanõukogude võimkond esimesel lugemisel.

3. Maavalitsuse tööjaotuse kava.

4. Redaktsiooni komisjoni aruanne üleskutse asjus Eestimaa rahvale.

5. Juhatuskiri kodumaale jäämiseks sõja tuleku puhul.

1. Külgehakkavate haiguste ja taudide vastu võitlemise abiraha küsimus.

Tervishoiu osakonna juhataja Konik kannab ette eelarve 20 haigeparaki kohta igas ühes 20 voodit, mis külgehakkavate haigustega võitlemiseks Eestimaal järgmistes alevikudes tulevaks kevadeks ehitada tuleks: Keilas, Raplas, Märjamaal, Lihulas, Kilingi-Nõmmel, Mõisakülas, Väandras, Põltsamaal, Tõrval, Nuustakul, Antslas, Võõbus, Kallastel, Mustvees, Vask-Narvas, Narva-Jõesuus, Jõhvis, Võsul, Rakes ja Tapal.

Iga baraki ehitus läheks maksuma 60.000 rbl. Üleüldine summa, mis 20 baraki ehitamiseks ja sisseseadmiseks tarvilik, oleks 1.200.000 rbl. Personali, arstirohtude jne. peale läheb veel sel aastal 400.000 rbl. ära, nii et üleüldine summa 1.600.000 rbl. oleks.

Hr. Konik paneb järgmise resolutsiooni ette: Eestimaa maapäev kohustab ajutist maavalitsust Siseministeeriumilt Peaarstiavalitsuse kaudu külgehakkavate haiguste ja taudide vastu võitlemiseks Eestimaal abiraha nõutama 1.600.000 rbl. suuruses, — mis Maanõukogu poolt ühel häälel vastu võetakse.

2. Maa omavalitsuskondade kompetents (võimkond).

Vallanõukogude võimkonna projekti kannab ette nõun. Piip. Üleüldiselt projekti kohta läbirääkimisel juhitakse ühelt poolt selle peale tähelepanekut, et nimetatud projektis mitmed punktid senini maksvate seaduste vastu käivad, kuna teiselt poolt selle vastu vaieldakse, maksmapanemise seaduse 5. jao peale tähelepanekut juhtides ja nõudes, et mitte igal sammul vana seaduse tähe juures peatada ei tuleks, vaid tarvis oma võimupiiri niipalju laiendada, kui vähegi võimalik.

Ettekandja Piip näitab seaduse punktidega võrreldes üksikasjaliselt ära, et selles nõukogude võimukonna projektis mitte midagi ei leidu, mis seniste seaduste vastu käiks, ja teeb ettepaneku üksikute punktide arutuste juurde üle minna.

Ettepanek võetakse vastu ja hakatakse punkta üksikult arutama.

Ilma pikemate vaielusteta võetakse vallanõukogu kompetents esimesel lugemisel vastu (ühe hääle vastuseisemisega) järgmisel kujul: (Vaata lisa nr. 1).

Eelarved võeti ka vastu esimesel lugemisel ühe hääle vastuseisemisega.

3. Maavalitsuse tööjaotuse kava.

Maavalitsuse tööjaotuse kava kohta annab selgitust Maavalitsuse esimees hra Raamot sellel kujul, nagu see sellekohase shema näol joonistatud on (vaata protok. nr. 38 lisa nr. 4). Lõpus avaldab hra Raamot soovi, et veterinarosakond, mis kava peal iseseisev on märgitud ja Tervishoiu osakonna kava järele tervishoiu osakonna külge liidetud on, põllumajanduse osakonna alla liidetud saaks, nagu ka Tartu põllutöö keskselts seda soovinud on.

Hr. Konik ei leia selle mitte kohase olevat, mis hr. Raamot soovib, ja leiab parema olevat, kui veterinarosakond iseseisvaks jääks. Siis võiks see osakond ühtlasi niihästi tervishoiu kui ka põllumajandusega kokku puutuda. Raamot tähendab, et edaspidi kavatseksime vast osakondadest niinimetatud ministeeriumid luua, siis ei oleks veterinarosakond küllalt nõnda suur, et see iseäralise ministeeriumi sünnitada võiks.

Põhl juhib tähelepanekut selle peale, et meil kui mereäärset rahval, oleks tarvilik mereasjanduse osakond luua.

Birk arvab tarvilikuks raamatupidamise osakonda luua.

Seljamaa leiab otstarbekohase olevat, kui veterinarosakond põllumajanduse osakonna külge liidetud saaks.

Piip teeb ettepaneku tehnika osakonnas maanteede toimekonda teede toimekonnaks nimetada.

4. Komissar Onipko seletus päevaküsimuste kohta.

Otsustatakse praegust päevakorrapunkti pooleli jätta ja erakorraliselt Baltiaevastiku general-komissari Onipko seletust praeguste sündmuste kohta ära kuulata.

Komissar Onipko annab seletust praeguste sündmuste kohta.

Kerenski sai Kornilovi käest Lvovi läbi (end. Sinodi üleprokurör) ettepaneku valitsuse liikmeid tema nimetada jätta. Onipko loeb Kornilovi telegrammi ette, milles nimetatakse, et telegramm, mis Kerenskile saadetud, on provokatsioon. Lvov ise tulnud tema juurde: seda võida tunnistada riigi volikogu liige Aladin. Aladini juttu ei või aga uskuda. Oleme temaga mõlemad esimese duuma liikmed, tööerakondlased, sellepärast tunnen teda hästi. Tema töötab ka „Novoe Vremja“ juures. Elas korra Londonis. Tuli Peterburisse, tahtis sotsialistilise valitsuse liikmetega tutvust teha. Tahtis Kerenskiga kokku saada, ei aga saanud. Tundis ennast sellest väga haavatud olema. Kornilov sihib omas tegevuses iseäralist lööki just enamlaste peale, kes sakslastega ühenduses olla. Tegeliselt on enamlaste valitsuses vähemuses, sellepärast ei ole löök kohane. Juba Moskva kongressil pidas Kornilov ennast veidi kahtlaselt üleval. Tuli kongressile alles kolmandal päeval. Järgmisel päeval ootas Kerenski teda lõunale, kuid tema ei tulnud: andis teada, et temal pea valutab. Kuid nagu pärast selgus, oli tema läinud kirikusse. Kongressil looshis istudes pidas tema ennast halvasti üleval, umbes nagu Purischkévitsch. Tema ülespidamisest paistis välja, et tema Kerenski tegevust toetama ei saa. Kui Kornilov tribüna peale läks, aploderis parem pool, kunas Kerenskit ainult pahem tiiv tervitas. Sellest kõigest paistab, kes Kornilovi ja kes Kerenski poole hoiab. Peterburi ja Pihkva ümbruses on sedavõrd ustavad sõjaväed, et Kornilov'il mingit võimalust ei ole Peterburi peale minna.

Onipko loeb ette Kornilovi proklamatsiooni, milles kõiki üles kutsutakse Ajutist Valitsust mitte kuulata. Kornilov kutsub oma juurde Aj. Valitsust uue valitsuse kokkuseadmiseks, kuid Ajutine Valitsus ütles ära Kornilovi juurde minemast. Niisama loeb Onipko ette T. ja Sold. Nõukogu telegrammi, milles Kornilovi

isamaa äraandjaks nimetatakse, kes sakslastega käsikäes käib, et erarahu teha, ja kõigiti Ajutist Valitsust toetatakse ja üles kutsutakse Kornilovi mitte toetama.

Igalt poolt paistab välja, nimetab Onipko, et kõik vene demokraatia ei toeta Kornilovit, ja avaldab kindlat arvamist, et see õnnemäng varsti maha rõhutatud saab. Sõjaväed Kornilovi poole ei löö.

Kahelda võib ainult „metsikute“ sõjavägede osade üle. Nüüd annavad enamlaste vähemlastele kätt, ära nähes, kes nende õige vaenlane on.

Võib olla, tähendab Onipko lõpuks, et see sündmus palju ohvreid toob, et aga reaktsioon võidule pääseks, on kahtlane.

Kuipalju on Peterburist sõjaväge välja saadetud, kuipalju Kornilovil sõjaväge on, kuipalju mõlemil pool suurtükka on, kas on juba kokkupõrkamist olnud, midagi ei ole teada. Ei tea ka, kes on meil praegu vägede ülemjuhataja.

Seljamaa küsib, missuguse seisukoha on võtnud surmapataljonid?

Onipko vastab, et surmapataljonid, mis Tallinnas seisid, käskis vägede ülemjuhataja Tsarskoje-Seloosse sõita, kuid Ajutine Valitsus käskis neid paigale jääda.

Surmapataljonid on truud Ajutise Valitsusele.

J. Vilms küsib, et kas Ajutises Valitsuses lahkuminekuid on? Kuidas on seal seisukord?

Onipko vastab, et ei ole midagi teada. Väga loomulik, et lõhe sündis.

Tehti vaheaeg, et resolutsiooni fraktsioonide poolt väljatöötada.

5. Pahempoolse bloki resolutsioon.

Peale vaheaja loeb hra Piip pahempoolse bloki nimel järgmise resolutsiooni ette: Отъ имени Объединенныхъ с.-д. Эст. края, с.-р. фракц. труд., нар. соц., фракц. Эст. трудов. партій предлагается слѣдующая резолюція:

Временный Эстляндскій Губернскій Земскій Совѣтъ, выслушавъ сообщеніе Генеральнаго Комиссара Онипко, и принимая во вниманіе, что интересы народовъ Эстонскаго края связаны съ судьбами завоеванія революціи, и что Временное Правительство, созданное волей революціоннаго народа, долженствуетъ довести народъ до законнаго совершенія революціи въ Учредительномъ Собраніи, признаетъ его единственнымъ носителемъ верховной власти въ государствѣ и считаетъ, что лишь распоряженія Временнаго Правительства, какъ пріемственнаго органа воли сувереннаго народа,

должны быть исполняемы, какъ законные акты, а всякое посягательство на свержение его и попытки создания военной диктатуры должны считаться недопустимыми посягательствами на право народа и губящими родину.

Demokraatlise bloki poolt pannakse järgmine resolutsioon ette: Eesti Ajutine Maanõukogu, oma tegevuses kindlasti seaduslikkusest kinni pidades ja ustavaks jäädes Ajutise Valitsuse kuulutatud demokraatlistele põhjusemõtetele, toetab valitsust, keda rahva tahtmine võimule kutsunud, ja tunnistab tarvilikuks võidelda igasuguste diktatuuri maksmapanemise katsete ja vasturevolutsiooni avalduste vastu.

Hääletamisel saab pahempoolsete resolutsioon 14 ja parempoolsete oma 11 häält poolt.

Otsustatakse vastuvõetud resolutsioon Ajutise Valitsusele saata.

6. Valimised.

Otsustatakse komisjon valida igast fraktsioonist üks, kes üleskutse Eestimaa rahvale välja töötaks kontrrevolutsiooni asjus.

Valiti komisjon: Ast, Vallner, Reiman, Kukk ja Leetsmann.

7. Üleskutse Eestimaa rahvale.

Nõunik Ast loeb üleskutse Eestimaa rahvale lõpulikus redaktsioonis ette: (*Vaata prot. nr. 31, lisa nr. 1*).

Otsustatakse seda üleskutset avaldada kubermangu lehes ja ka kõigis teistes eestikeelsetes lehtedes.

8. Eestimaa sisemise korralduse küsimus.

Vallner annab teada, et kubermangu komissar ettepaneku teinud on homme herra Onipkoga läbi rääkida ja Ajutise Valitsusele telegramm saata palvega, et Eestimaal kooli, kohtu, keele, omavalitsuse jne. asjus viibimata soovitavad määrused maksma pandaks. Otsustati selleks herra Poskat ja hra Vallneri paluda.

9. Järgmise koosoleku määramine.

Järgmise koosoleku algus määratakse homseks kell 11 e. l.

A. Veiler (*allkiri*).

H. Pöhl (*allkiri*).

Ar. Vallner (*allkiri*).

M. Kiirats (*allkiri*).

H. Kask (*allkiri*).

J. Temant (*allkiri*).

LISAD.

LISA nr. 1.

Maa omavalitsuskondade kompetents (võimkond).

I. Üleüldised määrused.

§ 1. Kõik Maa õiguste, kasude ja asutuste valda, samuti Maa hääkäekäiku ja valitsemisse kuuluvad asjad (Ajut. Val. Määr. 30. märts. 1917. a. III j. § 5 ja Balti erasead. II k. §§ 83 ja 227) on Maanõukogu otsustada.

§ 2. Üksikasjaliselt kuulub omavalitsuskondade võimkonda:

1) tarvilised valimised;

2) keskvalitsuse, kohalike omavalitsuskondade, maavalitsuste ja nende liikmete, samuti eraisikute ja asutuste ettepanekute läbivaatamine;

3) omavalitsuskonnale saadetud eraisikute ja asutuste palvete läbivaatamine;

4) Maa asjade juhatamine nende võimkondade järele, nagu:

a) kohalikkude maksude ja koormatuste korraldamine, b) maaomavalitsuse kapitalide ja varanduste üle valitsemine, c) kohalikkude teede ja veeteede korraldamine, d) Maa posti ja telefoni sisseadmine ja ülevalpidamine, e) vastastikuse kinnituse korraldamine ja tulekahjude vastu võitlemine, f) tervishoiu, arstiabi ja hoolekandmise ning loomade tervishoiu ja arstiabi korralduse loomine ning nende ja üleüldse rahva tervise ja hääkäekäigu eest hoolekandmine, g) kooli ja väljaspool kooli hariduse eest hoolekandmine ja selle juhtimine, h) rahva majandusliku seisukorra tõstmine, maa- ja korralduse, põlluparanduse asja, jahimetsa- ja kalaasjanduse juhtimine, mitmesuguste muude tarvilikkude ettevõtete toimapanemine, i) kogukondlikkude kreditasutuste loomine, ühistegevuse edendamise jne., k) õigusteadlise abi andmine rahvale, l) töökaitse, ühiskondlikkude tööde, asutuste, öömajade, tööborside ja vahetalituse kontorite avamine ja ülevalpidamine, m) statistiliste tööde tegemine, n) kodanlise julgeoleku ja isikukaitse eest hoolekandmine ja miilitse juhtimine ja

5) üleüldse kõik need asjad, mis otse mitte keskvalitsuse, tema organide või teiste kohalike omavalitsuse asutuste võimkonda ei ole arvatud.

§ 3. Maakonna ja vallanõukogude otsustamise alla käib see, mis ainult üht maakonda või valda puudutab ja mis mitte Maanõukogu või keskvalitsuse ja tema organide hooleks ei ole antud.

§ 4. Iga omavalitsuskond otsustab oma võimkonda (kompetentsi) kuuluvad küsimused iseseisvalt, üleüldiseid riigi ja kohalikka seadusi ning määrusi tähele pannes.

§ 5. Omavalitsuskondadel on õigus endi vahel eriliitusi luua mitmesuguste ülesannete täitmiseks.

II. Maanõukogu.

§ 6. Maanõukogu on kõrgem Maa määrav ja juhtiv asutus, mis terve Maa asjus määrusi ja juhatuskirju välja võib anda. Tema määrab ja muudab omavalitsuskondade võimukonna, samuti nende täidesaatvate organide seadet ja tegevuspiiri ja annab neile tarvilisi juhtnõore välja.

§ 7. Maanõukogu alla käivad kõik omavalitsuskondade võimukonna asjad, kui nad kogu Maad või mitut maakonda puudutavad (Ajut. Valits. Määrus. 30. märts. 1917. III j. § 5).

§ 8. Eraldi käivad ainult Maanõukogu alla küsimused, mis tema kätte antud Ajut. Valits. 30. märtsi määruste ja Maksmapanemise sead. 22. juuni 1917. a. põhjal.

§ 9. Maanõukogu võimukonda käib keskvalitsusele ettepanekuid teha olevate seaduste muutmiseks ja tarviliste uute seaduste väljaandmiseks.

§ 10. Maanõukogu määrab kandidati valitsuse kohaliste juhtivate kohtade pääle ja paneb neid keskvalitsusele kinnitamiseks ette.

§ 11. Maanõukogu töötab uue maa-valitsemise ja omavalitsuse eelnõu välja, seda määratud korras kinnitusele saates.

§ 12. Maanõukogu on Maa kõrgem asutus, mille poole kohalikud omavalitsuskonnad Maa asjus pööravad ja mis neile ettepanekutele seaduslikus korras lahendust nõutab.

Maa omavalitsuskonnad teatavad Maanõukogule kõigist oma ettepanekutest keskvalitsusele.

§ 13. Maanõukogu määrab ka lähema korra ära maateenistusse võetavate isikute asjus, nende teenistuslikud õigused, olukorra kindlustamise haiguse ja vanaduse puhul ning teenija surma korral tema perekonna kindlustamise, mitmesuguseid ülemaalisi haiguse-, paiuki- ja surmakasasid luues ja nende tegevuse kava ja korra kinnitades.

III. Maakonna nõukogud.

§ 14. Maakonna nõukogu on kõigi nende asjade juhtija, mis terve maakonna kohta käivad ja mille üle seaduse või Maanõukogu poolt teisiti ei ole otsustatud. (Ajut. Valits. Määr. 30. märts. 1917. a. III j. § 9).

§ 15. Maakonna nõukogu võimukonda käivad asjad, nagu: 1) Maanõukogu juhtnõorede järele maakonna piirides maksude ja koormatuste määramine ja võtmine; 2) oma juhatuse ja teiste ametmeeste ja asemikkude valimine ja nendele palga või

tasu määramine ja nende tegevuse järele valvamine ja vastutusele võtmine; 3) eelarvete läbivaatamine; 4) maakonna nõukogu päralt olevate kapitalide ja varanduste üle otsustamine ja valitsemine ning tema käes olevate arstiabi-, õpe-, hoolekande- ja teiste asutuste juhtimine; 5) liikumata varanduste omandamine ja võõrandamine; 6) erikapitalide asutamine; 7) laenude tegemine ja Maanõukogu kapitalidest lühikeseaja kredidi tarvitamine; 8) maakonnas olevate teede ja sadamate korralduse juhtimine ning valitsemine ja üksikute edasiliikumise asutuste või vahendite tarvitamise eest tasu määramine; 9) oma võimupiirides sunduslikkude määruste väljaandmine; 10) miilitsa korraldamine ja juhtimine; 11) Maanõukogu ja -valitsuse ning teiste valitsuseasutuste sellekohaste otsuste täitmine; 12) Maanõukogule ja valitsusele ettepanekuid teha; 13) kõik muud asjad, mis Ajut. Valits. 30. märtsi 1917. a. määrustes ja Maksmapanemise seaduses üles loetud (Ajut. Valits. Määrus. 22. juunil 1917. a.) ja Maanõukogu poolt selleks on arvatud.

IV. Vallanõukogu.

§ 16. Vallanõukogu võimukonda...

§ 17. Eraldi käivad vallanõukogu alla kõik asjad, mis valla kohalisesse majapidamisesse ja valitsemisesse puutuvad (Balt. vallavalitsuse sead. § 10 — Sead. Kogu II k. 1906. a. väljaanne § 18 lisa 1), muu seas:

1. valla majandusliste ja ühiskondliste asjade otsustamine:

a) seltskondlise korra ja julgeoleku eest hoolekandmine ja miilitsa korraldamine;

b) ühiskondline heasisseseed, tulekahjude vastu võitlemine, elumajade täiendamine, ühiskondliste ettevõtete toimepanemine;

c) kohaliku põllutöö, kaubanduse ja tööstuse toetamine, soode kuivatamine ja ühiste maaparanduste tööde ettevõtmine; masinate, põllutööriistade, kunstsõnniku jne. ladude avamine ja ülevalpidamine, näitlikkude töökodade avamine, väljanäituste korraldamine, põllutöö ja metsaasjanduse kaitsemine, loomade tõuparanduse küsimuste eest hoolekandmine;

d) arstiabi, loomaarstiabi ja sanitarliste tingimiste loomine, külgehakkavate haiguste ja taudide vastu võitlemine;

e) ühistegevuse ettevõtete edendamise, ühiskondliste väikelaenu asutuste loomine;

f) töö üle valvamine, tööborside, lepituskodade asutamine, tööliste elumajade üle valvamine jne., sellekohaste seaduste ja määruste järele;

g) õigusteadlise abi andmine jne. (B. Vallas. § 10 p. 1).

2. valla ettevõtete ja kapitalide üle valitsemine:

a) rahvahariduse eest hoolekandmine, koolide ja muude haridusliste asutuste avamine ja ülevalpidamine; väljaspool kooli hariduse toetamine, raamatute müümine, raamatukogude, lugemistubade jne. asutamine;

b) vallavaestemajade ja hoolekandmise asutuste, öömajade jne. asutamine ja ülevalpidamine;

c) valla haigemajade avamine ja ülevalpidamine;

d) vallakapitalide ja muude valla varanduste üle valitsemine, kohalisi määrusi

silmas pidades jne. (B. vallasead. § 10 p. 3).

3. vallapiirides kroonu, maa ja vallamaksude ning koormatuste korraldamine:

a) vallamaksude ärajaotamine maade ja nende kandjate peale sellekohaste seaduste ja maanõukogu määruste järele;

b) kohaliste teede korraldamine, sellekohaste määruste järele;

c) kroonu ja maamaksude ning koormatuste täitmises vahendiks olemine jne. (B. vallasead. § 10 p. 6).

4. seaduse järele valla peale pandavate kodanliste ja sõjaväeliste võimudele kaasaaitamine (B. vallasead. § 10 p. 10 ja 1).